

ВИЩА ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА

УДК 811.111'276.6:62]:378.147

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-3-19-26>

Бойко Ганна Анатоліївна,

доктор філософії, доцент,

доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування

Національного університету харчових технологій,

м. Київ, Україна.

anaboyko84@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9343-6601>

ПІДСИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Постановка проблеми. Однією з основних вимог для сучасного випускника магістратури спеціальності 133 Галузеве машинобудування відноситься здатність застосовувати сучасні джерела інформації, здійснювати аналіз останніх досягнень науки і техніки в своїй професійній сфері, проводити патентний пошук, користуватись нормативними документами і технічною документацією, в тому числі іноземною мовою. Зокрема, Освітньо-професійна програма робить наголос на вмінні здобувачів вищої освіти відшукувати необхідну наукову і технічну інформацію, зокрема іноземною мовою, а також вміти її аналізувати і оцінювати (Освітньо-професійна програма, 2024). Отже, від майбутнього фахівця даної спеціальності очікується вміння здійснювати пошук і читати тексти за фахом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В центрі уваги дослідників знаходяться навчання професійно орієнтованого читання студентів магістратури, які навчаються за аграрними спеціальностями (Малюга, 2011), формування англомовної професійно спрямованої читацької компетентності засобами Інтернет-ресурсів у майбутніх викладачів англійської мови (Британ, 2013), самостійне опанування англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні майбутніми військовими фахівцями з інформаційно-комунікаційних технологій (Лазаренко, 2016), формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому активному читанні для студентів спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія (Рубцова, 2021), формування англомовної професійно спрямованої читацької компетентності у майбутніх фахівців з інформаційних технологій (Добровольська, 2021), формування професійно орієнтованої компетентності в читанні у майбутніх богословів (Никіфорчук, 2023). В той час як питання формування англомовної професійно орієнтованої читацької компетентності (АПОЧК) у здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 133 Галузеве машинобудування, ще не вирішено.

Тому **мета** нашої **статті** полягає у розробці підсистеми вправ і завдань для формування АПОЧК у майбутніх інженерів. Для досягнення зазначеної мети нам потрібно виконати такі завдання:

- 1) визначити етапи для формування АПОЧК;
- 2) окреслити поняття «вправа», «завдання» та «підсистема вправ»;
- 3) проаналізувати критерії для розроблення вправ і завдань;

4) розробити підсистему вправ і завдань для формування англомовної професійно орієнтованої читацької компетентності майбутніх інженерів, які навчаються за спеціальністю 133 Галузеве машинобудування.

Виклад основного матеріалу досліджень. Спочатку окреслимо етапи формування АПОЧК. Аналіз методичної літератури показав, що більшість дослідників (Борецька, 2013, с. 386; Британ, 2013; Никіфорчук, 2023; Добровольська, 2021; Малюга, 2011) спираються на роботи Williams (1991) і виокремлюють три етапи формування АК в ПОЧК: передтекстовий, текстовий та післятекстовий.

На *передтекстовому етапі* застосовуються завдання, які мотивують здобувачів вищої освіти до читання тексту і сприйняття певної інформації, активізують професійні фонові знання, а також мовленнєві навички та вміння, які студенти магістратури набули в період навчання як з дисципліни Іноземна мова за професійним спрямуванням так і з фахових дисциплін та під час проходження практики на підприємствах. Цей етап також містить вправи, спрямовані на актуалізацію рецептивних лексичних та граматичних навичок та вправи для формування компенсаторних навичок. На передтекстовому етапі використовуються як комунікативні вправи, спрямовані на активізацію фонових знань, так і некомунікативні вправи, які «націлені на роботу з ізольованими мовними одиницями і використовуються з метою підготовки здобувачів вищої світи до читання текстів» (Малюга, 2011).

На *текстовому етапі* відбувається розвиток власне АПОЧК. На цьому етапі майбутні інженери вдосконалюють навички в різних видах читання і розуміння професійно орієнтованих текстів: ознайомлювального, переглядового та вивчаючого, а також розвиток компенсаторних стратегій, необхідних для розуміння текстів, що читаються. На цьому етапі застосовуються умовно-комунікативні завдання.

Під час *післятекстового етапу* здійснюється перевірка розуміння інформації, отриманої з прочитаного тексту, відбувається активізація, накопичення, присвоєння одержаної професійної інформації (Британ, 2013), реалізується подальший розвиток і вдосконалення вмінь різних видів читання. На цьому етапі використовуються виключно комунікативні завдання.

Виокремлення етапів формування АПОЧК дозволяє нам перейти до розробки системи вправ і завдань. Погоджуємось з дослідниками, які розрізняють такі поняття як «вправа» і «завдання» на основі наявності або відсутності багаторазового повторення (Рубцова, 2021). Черноватий розглядає вправу як форму організації вправління, розроблену з метою багаторазового виконання дії, стосовно якої формується навичка або вміння (Черноватий, 2018), Дж. Річардс під вправою розуміє керований і контрольований процес навчання конкретного мовного аспекту, а під завданням – використання існуючих або спеціально набутих мовних навичок (Richards, 2021). Тому вправи використовуємо лише на передтекстовому етапі, оскільки цей етап спрямований на формування мовних навичок, які в використовуються у процесі виконання завдань текстового і післятекстового етапів.

Екстраполюємо визначення поняття «система вправ», зробленого Британ, до теми нашого дослідження. Отже, «систему вправ і завдань» трактуємо як сукупність груп, підгруп, типів, видів вправ і завдань, послідовність виконання яких враховує закономірності розвитку мовленнєвих навичок та вмінь у професійно орієнтованому читанні автентичних текстів за фахом, сприяє набуттю професійних знань та забезпечує максимально високий рівень оволодіння професійно орієнтованою читацькою компетентністю (Британ, 2013). Оскільки наша наукова розвідка присвячена формуванню окремого виду мовленнєвої діяльності, будемо послуговуватись терміном «підсистема вправ і завдань».

Визначивши поняття «вправа», «завдання», «підсистема вправ і завдань», розглянемо типологію вправ, прийнятих у сучасній методичній науці. Н. Скляренко розрізняє такі критерії: комунікативність; спрямованість на прийом або видачу інформації; ступінь керування;

наявність опор; кількість учасників; професійна спрямованість; використання рідної мови. Розглянемо ці критерії докладніше (Скляренко, 1999).

На передтекстовому етапі виконуються переважно некомунікативні вправи, особливо у групах вправ, які спрямовані на вдосконалення рецептивних мовних навичок (лексичних і граматичних) та готують здобувачів освіти до сприйняття тексту. Мотиваційні вправи для актуалізації фонових знань є здебільшого умовно-комунікативними і комунікативними. На текстовому та післятекстовому етапах застосовуються умовно-комунікативні та комунікативні вправи.

Відповідно до критерію *ступінь керування* на передтекстовому етапі більшість вправ має повне керування, на текстовому – часткове, а на після текстовому – мінімальне керування. Відповідно до критерію *наявність опор* для більшості вправ опорою слугує сам текст. Згідно з критерієм *кількість учасників* вправи виконуються індивідуально, в парах та в малих групах.

Відповідно до критерію *використання рідної мови* переважна більшість вправ є одномовними, лише деякі вправи для вдосконалення рецептивних лексичних або граматичних навичок можуть бути двомовними, оскільки в них подаються терміни та професійна лексика, які потребують точного перекладу.

Усі вправи є професійно спрямованими і ґрунтуються на автентичних текстах, безпосередньо пов'язаних з майбутньою спеціальністю здобувачів вищої освіти.

Представимо розроблену систему вправ в таблиці 1.

Таблиця 1

Система вправ для формування у майбутніх інженерів АПОЧК

Групи вправ	Типи вправ	Види вправ
Передтекстовий етап		
1. Група мотиваційних вправ для актуалізації фонових знань		
1. Мотиваційні вправи для актуалізації фонових знань	Комунікативні, умовно-комунікативні	Обговорення питань, пов'язаних з темою тексту, обговорення висловлювання /визначення, пов'язаного з темою тексту
2. Група вправ для вдосконалення рецептивних мовних навичок		
2.1. Підгрупа вправ для вдосконалення рецептивних лексичних навичок	Некомунікативні	Співвіднесення лексичної одиниці з її визначенням/перекладом; вставляння пропущених літер; розпізнавання зашифрованого слова; вставляння пропущених слів
2.2. Підгрупа вправ для вдосконалення рецептивних граматичних навичок	Некомунікативні	Знаходження у тексті та подальший аналіз граматичних явищ; знаходження та виправлення граматичних помилок
3. Група вправ для формування компенсаторних навичок		
3. Група вправ для формування компенсаторних навичок	Некомунікативні	Знаходження у тексті інтернаціоналізмів; заповнення таблиці однокореневими словами, які відносяться до інших частин мови; знаходження у тексті антонімів до поданих слів, <i>користуючись граматичним ключем</i>
Текстовий етап		
4. Група вправ для розвитку вмінь різних видів читання		
4.1. Підгрупа вправ для розвитку вмінь ознайомлювального читання	Умовно-комунікативні	Визначити основну думку тексту; вибрати найбільш прийнятний заголовок; визначити, чи підходить текст до заданої проблеми
4.2. Підгрупа вправ для розвитку вмінь переглядового читання	Умовно-комунікативні	Підібрати підзаголовки до частин тексту; прочитати анотацію і сказати, про що йтиме мова у тексті; підібрати до запитань правильні відповіді відповідно до змісту тексту; прочитати твердження і виправити неправильні
4.3. Підгрупа вправ для розвитку вмінь вивчаючого читання	Умовно-комунікативні	Виконати тест множинного або альтернативного вибору; скласти план тексту; поставити свої власні запитання до тексту.

5. Група вправ для формування компенсаторних вмінь		
Група вправ для формування компенсаторних вмінь	Умовно-комунікативні	Вставлення у текст пропущених слів; заміна у тексті підкреслених слів
Післятекстовий етап		
6. Група вправ для вдосконалення вмінь ознайомлювального, переглядового, пошукового та вивчаючого читання	Комунікативні	Складання запитань до тексту з їхнім подальшим обговоренням; складання розгорнутого плану доповіді; пошук текстів на задану тему з їхнім подальшим аналізом і обговоренням; пошук і співставлення кількох зразків керівництва з експлуатації/патентів і порівняння їхньої структури

Приклади

Передтекстовий етап

2. Група вправ для вдосконалення рецептивних мовних навичок

2.1. Підгрупа вправ для вдосконалення рецептивних лексичних навичок

Приклад 1.

Мета: ознайомити майбутніх інженерів з новими лексичними одиницями.

Тип вправи: не комунікативна, рецептивна, з повним керуванням, письмова, двомовна.

Вид вправи: співвіднесення англійських лексичних одиниць з українськими еквівалентами.

Опори: без опор.

Форма виконання: індивідуальна.

Інструкція: *Match English words with Ukrainian equivalents.*

1. voltage	a. вимога
2. frequency	b. підключення
3. number of phases	c. напруга
4. supply	d. вручну
5. connection	e. кількість фаз
6. requirement	f. обладнаний
7. manually	g. частотність
8. equipped	h. постачати

Контроль: самоконтроль за допомогою ключа.

(Бойко, 2025, с. 40).

Текстовий етап

4. Група вправ для розвитку вмінь різних видів читання

4.2. Підгрупа вправ для розвитку вмінь переглядового читання

Приклад 2.

Мета: розвивати навички розуміння основної інформації з тексту.

Тип вправи: умовно комунікативна, рецептивна, з частковим керуванням, одномовна.

Вид вправи: визначення відповідності наданих тверджень прочитаному тексту.

Опори: автентичний текст.

Форма виконання: індивідуальна.

Інструкція: *Read the text. Decide whether the sentences below are true or false, and correct the false sentences using the text about maintenance procedures*

1. Tension of the belts must be checked every year.
2. The electrical system must be checked every month.
3. You have to check the operating controls and external emergency devices every year.
4. The external components of the machine must be checked every week.
5. You should lubricate bearings every month.

6. You should check the transmissions for irregular noises every week.

Контроль: самоконтроль за допомогою ключа.

(Бойко, 2025, с. 42).

Післятекстовий етап

6. Група вправ для вдосконалення вмінь різних видів читання

Приклад 3.

Мета: вдосконалювати вміння аналізу тексту та його структури, розвивати вміння обговорення прочитаного.

Тип вправи: комунікативна, рецептивно-продуктивна, з мінімальним керуванням, одномовна.

Вид вправи: пошук в Інтернеті інструкцій з експлуатації обладнання, порівняння деталей цих інструкцій. Презентація результатів.

Опори: без опор.

Форма виконання: групова.

Інструкція:

1. Form groups of 3–4 students.
2. Search on the Internet 2 manuals for food industry equipment.
3. Discuss in your group these manuals. Compare their rules for unpacking, handling and installation of the machine.
4. Be prepared to present the results of your work to the group and answer questions from your group-mates.
5. Remember to actively listen to other group presentations and engage in discussions.

Контроль: взаємоконтроль і контроль з боку викладача.

(Бойко, 2025, с. 36–37).

Перспективи подальших розвідок. Таким чином, нами було обґрунтовано і розроблено підсистему вправ для формування англomовної професійно орієнтованої читацької компетентності у здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 133 Галузеве машинобудування, виділено три етапи формування АПОЧК: передтекстовий, текстовий та післятекстовий та охарактеризовано кожний з них. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці моделі формування АПОЧК у майбутніх інженерів та укладання методичних рекомендацій.

Список використаної літератури

1. Борецька Г. Методика формування іншомовної компетентності у читанні. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів*. Київ : Ленвіт, 2013. Розд. 7.3. С. 370–417.

2. Британ Ю. Підсистема вправ для формування у майбутніх викладачів англomовної професійно орієнтованої читацької компетенції засобами Інтернет-ресурсів. *Іноземні мови*. 2013. № 1(73). С. 34–42.

3. Добровольська Н. Формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій англomовної компетентності в читанні та говорінні : дис. ... д-ра філософії: 011 Освітні, педагогічні науки / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2021. 290 с.

4. Іноземна мова для інженерії [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до проведення практичних занять для здобувачів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 133 «Галузеве машинобудування», освітньо-професійних програм «Інжиніринг харчових виробництв», «Інжиніринг фармацевтичних та біотехнологічних виробництв», «Інжиніринг поліграфічних та пакувальних виробництв» денної та заочної форм здобуття освіти / уклад. Г. А. Бойко. Київ : НУХТ, 2025. 88 с.

5. Малуґа О. С. Система вправ для навчання професійно орієнтованого читання студентів магістратури. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2011. № 19. С. 210–218.

6. Никіфорчук Ж. Формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в читанні майбутніх богословів : дис. ... д-ра філософії: 011 Освітні, педагогічні науки / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2023. 298 с.

7. Освітньо-професійна програма: Інжиніринг харчових виробництв, спеціальність 133 Галузеве машинобудування / Національний університет харчових технологій. Київ, 2024.

8. Рубцова С. Підсистема вправ і завдань для формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому читанні у майбутніх інженерів. *Іноземні мови*. 2021. № 3. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2021.3.241158>

9. Скляренко Н. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмій. *Іноземні мови*. 1999. № 3. С. 3–7.

10. Черноватий Л. Система вправ і завдань як категорія методики навчання перекладу. *Іноземні мови*. 2018. № 2. С. 19–26.

11. Richards J. C. Difference between Task, Exercise, Activity. The Official website of educator Jack C. Richards, 2021. Retrieved from <https://www.professorjackrichards.com/difference-task-exercise-activity/>

12. Williams E. Reading in the Language Classroom. Teaching Series. London : Macmillan Publishers Ltd, 1991.

References

1. Boretska, H. (2013). Metodyka formuvannia inshomovnoi kompetentnosti u chytanni [Methodology of foreign language reading competence forming]. In: *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka – Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice*. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].

2. Brytan, Yu. (2013). Pidsystema vprav dlia formuvannia u maibutnikh vykladachiv anhlomovnoi profesiino oriientovanoi chytatskoi kompetentsii zasobamy Internet-resursiv [The subsystem of exercises for forming the English language professionally oriented reading competence with the use of the Internet recourses to future higher educational establishments' teachers]. *Inozemni movy – Foreign Languages, I(73)*, 34–42 [in Ukrainian].

3. Dobrovolska, N. (2021). Formuvannia v maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii anhlomovnoi kompetentnosti v chytanni ta hovorinni [Development of prospective information technology specialists' English competence in reading and speaking]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

4. Boiko, H. A. (Eds.). (2025). Inozemna mova dlia inzhenerii [Foreign Language for Engineering]. [Elektronnyi resurs]. Kyiv: NUKhT [in Ukrainian].

5. Malyuga, O. S. (2011). Systema vprav dlia navchannia profesiino oriientovanoho chytannia studentiv mahistratury [A system of exercises for teaching professionally oriented reading to master's students]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho lnhvistychnoho universytetu. Serii Pedagogika ta psykholohiia – Bulletin of Kyiv National Linguistic University. Series: Pedagogy and Psychology, 19*, 210–218 [in Ukrainian].

6. Nykiforchuk, Zh. (2023). Formuvannia anhlomovnoi profesiino oriientovanoi kompetentnosti v chytanni maibutnikh bohosloviv [Forming of English professionally oriented reading competence of future theologians]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

7. Osvitno-profesiina prohrama: Inzhynirynh kharchovykh vyrobnytstv, spetsialnist 133 Haluzeve mashynobuduvannia [Educational and professional programme: Food Production Engineering, specialisation 133 Industrial Engineering]. (2024). Kyiv [in Ukrainian].

8. Rubtsova, S. (2021). Pidsystema vprav i zavdan dlia formuvannia anhlomovnoi leksychnoi kompetentnosti v profesiino oriientovanomu chytanni u maibutnikh inzheneriv [Subsystem of exercises and

tasks for prospective engineers lexical competence in professionally oriented reading development]. *Inozemni movy – Foreign Languages*, 3, 37–43. DOI: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2021.3.241158> [in Ukrainian].

9. Skliarenko, N. (1999). Suchasni vymohy do vprav dlia formuvannia inshomovnykh movlennievnykh navychok ta vmin [Modern requirements for exercises to develop foreign language speaking skills and abilities]. *Inozemni movy – Foreign Languages*, 3, 3–7 [in Ukrainian].

10. Chernovatyi, L. (2018). Systema vprav i zavdan yak katehoriia metodyky navchannia perekladu [The system of exercises and tasks as a category of translation teaching methodology]. *Inozemni movy – Foreign Languages*, 2, 19–26 [in Ukrainian].

11. Richards, J. C. (2021). Difference between Task, Exercise, Activity. *The Official website of educator Jack C. Richards*. Retrieved from <https://www.professorjackrichards.com/difference-task-exercise-activity/>

12. Williams, E. (1991). *Reading in the Language Classroom*. Teaching Series. London: Macmillan Publishers Ltd.

Бойко Г. А. Підсистема вправ і завдань для формування англомовної професійно орієнтованої читацької компетентності у майбутніх інженерів

У статті описано підсистему вправ і завдань для формування англомовної професійно орієнтованої читацької компетентності у здобувачів освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 133 Галузеве машинобудування, які навчаються за Освітньо-професійною програмою Інжиніринг харчових виробництв. Окреслено поняття «вправа», «завдання» та «підсистема вправ», проаналізовано критерії для розроблення вправ і завдань. Виокремлено етапи формування англомовної професійно орієнтованої читацької компетентності у майбутніх інженерів. Визначено завдання кожного етапу. Наведено приклади вправ і завдань, які майбутні інженери виконують з метою формування англомовної професійно орієнтованої читацької компетентності. Підсистема вправ і завдань реалізується за три етапи: передтекстовий, текстовий та післятекстовий. Передтекстовий етап містить завдання, які мотивують здобувачів вищої освіти до читання певного тексту і актуалізують фонові знання, а також вправи, спрямовані на розвиток лексичних та граматичних навичок. Текстовий етап містить завдання для розвитку навичок в різних видах читання: ознайомлювального, переглядового та вивчаючого, а також завдання на розвиток компенсаторних стратегій, потрібних для розуміння текстів. Післятекстовий етап складається з завдань, націлених на активацію, накопичення інформації, одержаної з прочитаного тексту, на цьому етапі здійснюється подальший розвиток і вдосконалення вмінь різних видів читання. Усі вправи та завдання розроблено на основі дібраних автентичних професійно спрямованих текстів.

Ключові слова: майбутні інженери, підсистема вправ і завдань, передтекстовий етап, текстовий етап, післятекстовий етап, ознайомлювальне читання, переглядове читання, вивчаюче читання.

Boiko H. A. Subsystem of exercises and tasks for development pre-service engineers' English professional oriented reading competence

This article describes a subsystem of exercises and tasks for the development of English professionally oriented reading competence for Master students of speciality 133 Industrial Engineering that study at Educational Syllabus Engineering of Food Production. The concepts of “exercise”, “task”, “the system of exercises and tasks”, “the subsystem of exercises and tasks” have been outlined. The steps of development pre-service engineers' English professionally oriented reading competence have been determined. The goals of each step have been outlined. Several examples of exercises and tasks have been given. These exercises and tasks have been designed for pre-service engineers

in order to develop their English professionally oriented reading competence. The subsystem of exercises and tasks is realized at three steps: pre-reading, while-reading and post-reading. The pre-reading step contains tasks that motivate students to read a text and actualize their background and contains exercises aimed at the development of lexical and grammar skills. The while-reading step consists of tasks for development of skills for different reading types: skimming, scanning, intensive reading and tasks for development of compensatory strategies necessary for understanding of texts. The post-reading step consists of tasks aimed at activation and accumulation of information received from the read text, the further development and improvement of different reading types. All exercises and tasks are based on the selected authentic professional texts.

Key words: pre-service engineers, subsystem of exercises and tasks, pre-reading step, while-reading step and post-reading step, skimming, scanning, intensive reading.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 29.08.2025

Дата публікації: 08.09.2025